

Vasba verve, de töretlen hittel...

Rómer Flóris, a tudós és szabadsághős

Rómer Flóris nevét ma már mindenki ismeri, de munkásságát értékelni igazán csak azok tudják, akik az ő nyomdokain haladva a régészetet választották hivatásuknak.

Ez a bevezető mondat máris korrekcióra szorul, mert közelebb áll a valósághoz az, hogy napjainkban, amikor elfogadott tudománnyá vált a régészet, már többnyire mindenki hallott Rómer Flórisról. A múlt század második felében viszont valóban minden magyar állampolgár jól ismerte a nevét, mert népszerűsítő és tudományos írásait lépten-nyomon olvashatták; csak miután halálával a toll kiesett a kezéből, korlátozott olvasókörre a szakmai érdeklődők taborára. Rómer éppen 105 esztendővel ezelőtt, 1889. március 18-án hunyt el, ezért a negyvennyolcas eseményeken kívül, halálának közeli évfordulója is indokolja, hogy megemlékezzünk róla.

Pozsonyban született 1815-ben és egy tehető cipészmester okos, tanulmánygyógy fia volt. Pozsonyban, a háromnyelvű városban cseperedő gyereket az otthon németül beszélő szülők a magyar nyelv hibátlan elsajátítására Tatára, majd szlovák beszédre Trencsénybe küldik iskolába, végül pedig Pannonhalmára, ahol Flóris azonkívül, hogy a bencés rendbe is belépett, a tudománynak is elkötelezte magát. Főként a természetrajz és botanika iránt érdeklődött, de kiváló latinitudása miatt Győrbe, a bencés gimnáziumba latin és magyar szakos tanárnak küldte el a rend (1839).

1845-ben már a pozsonyi

Királyi Feltanoda tanára. Pozsonyban akkor élénk volt az élet. A város az országgyűlés színhelye; politikusok, tudósok, írók, arisztokraták és mű-

zsef főherceg mellett nevelő, de 1848 márciusában mégis részt vesz a pozsonyi fiatalok mozgalmában, szeptemberben pedig Pesten beáll önkén-

be. Ipolyi Arnold hatására érdeklődése most a régészet felé fordul, és rendkívül intenzív tudományos tevékenysége már rövid idő alatt gyümölcsözővé válik. Megindítja a „Győri történeti és régészeti füzetek”-et, amely később a „Századok” formájában éled újjá, országos jelentőségű folyóirattá. Állandóan járja a vidéket, középkori templomok, romok, római maradványok, régi falképek, harangok stb. után kutatva. Semmi sem kerül el a figyelmét. A népi kultúra emlékeinek gyűjtését éppúgy szorgalmazza, mint az iparművészeti tárgyakét. Útjain a helyszínen feljegyzéseket készít: Mivel kitűnően festett és rajzolt, e rajzos feljegyzések — gyakran felmérések — ma is nélkülözhetetlen bázisai (nem egyszer egyetlen támpontjai) a középkori és római régészeti kutatásnak és egyben a műemlékvédelemnek is. 46 notesz nagyságú, gondosan bőrbébe kötött jegyzetkönyvet rajzolt tele és látott el magyarul és németül (a német, latin és magyar nyelvet vegyesen használva, ahogy éppen eszébe jutott), amelyeket az Országos Műemlékvédelmi Hivatal őriz — sajnos még kiadatlanul. A csodával határos, hogy a múlt század közepétől kezdve, amikor sok helyre még vasút sem vitt, miként jutott el Rómer szinte minden városba és faluba. Széles körű munkásságát lehetetlen egy cikk keretében felsorolni. Zseniális politikus volt. A római és középkori régészetben kívül behatóan foglalkozott a magyar falképfestészettel, a Corvinákkal, amelyek után még külföldön is kutatott és valóságos nyomozást végzett. A hatvanas években már Pesten találjuk Rómer-t. Előbb a katolikus főgimnázium igazgatója, majd az egyetem régészeti

Rómer Flóris (Fraknói Vilmos: Rómer Flóris emlékezete c. műből, Bp. 1891)

volt polgárok nyüzsgő központja. Rómernek itt első ténykedései közé tartozik, hogy botanikus kertet alakít ki a pozsonyi Ligetben, és nyilvános előadásokat tart. Hamarosan igen népszerű lesz. Ez irigységet szül tanártársai körében, különösen a protestáns tudósokkal való kapcsolata miatt neheztelnek rá. Népszerűségének köszönheti, hogy 1847-ben már Jó-

tesnek, mert „a haza parancsolt... Előbb önkéntesnek, majd rendes utásznak csaptam fel — és elhagytam a kolostort és fényes udvari szolgálót” — írja később visszamelekezéseiben.

Rómer a II. honvéd hidász zászlóalj katonája lett. 1848 november közepén Pozsonyban kiáltványt tett közzé „Felhívás volt hallgatóimhoz!” címmel, amelyben példája követésére buzdít. Számos helyen megfordul a hadjáratok idején. 1849-ben Isaszegen van mint főhadnagy, Buda ostrománál pedig már a Ludovika Akadémia tanára kapitányi rangban. 1849. augusztus 2-án századát Debrecennél szétverik. Rómer fogságba kerül, Pozsonyban a Királyi és Császári Haditörvényszék elé állítják, és „a fegyveres zendülésben való részvétel miatt vasbilincsben töltendő nyolcévi várfogságra” ítélik.

Először Bécsben, majd Olmützben, végül a csehországi Josefstadt várában raboskodik. Családja arra buzdítja, hogy kérjen kegyelmet, de ő ezt felháborodva utasítja vissza. „Érett megfontolás után kijelentem, hogy elveimtól, miknek a lelki nyugalom megbecsülhetetlen javait köszönöm, semmi e földön nem téríthet el” — írja 1852-ben öccsének. 1854-ben amnesztiában részesül Ferenc József és Erzsébet hercegnő esküvője alkalmából, de még hosszú ideig rendőri felügyelet alatt áll. Pozsonyt nem szabad elhagynia, és állandóan zaklatják, míg 1858-ban egy ásványgyűjtő magas rangú hivatalos személyiség közbenjárására még nem szüntetik a rendőri felügyeletet, és Rómer újra visszamehet Győr-

Győr, Szent Ignác-templom és a bencés kolostor a gimnáziummal, ahol Rómer Flóris tanárkodott (Fuhrmann A. színes rajza a múlt század közepén)

megmentésére a magyar értelmiséghez forduljon felhívásokkal és buzdító cikkekkal a lapokban, sőt több ezer példányban röpiratokat juttatott a földművelő parasztokhoz, jelezve, hogy mire kell ügyelniük, hogy a régészeti emlékekben kárt ne tegyenek.

Egyházi vonatkozásban a középkori egyházi emlékek felkutatásán kívül szinte kizárólagos tevékenysége az a javaslat volt, amely a papnevelő oktatásba a középkori művészettörténet bevezetését ajánlotta, és egy keresztény múzeum felállításának terve (ami halála után Esztergomban meg is valósult). Ugyanígy szorgalmazta az Iparművészeti Múzeum ügyét, amelynek alapítása nagyrészt neki is köszönhető. Ekkor már a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja és a bécsi udvar által is elismert tudós, a bécsi iparművészeti múzeum kültagja. A bécsi világiállításon kifejtett munkásságáért megkapta a Vasko-

kanonok. Közben 1876-ban megszervezi a budapesti nemzetközi régészeti kongresszust, majd országos jelentőségű kutatási programot dolgoz ki Zsigmondy Gusztáv mérnökkel együtt, amennyiben Aquincum római városának még felszínén található maradványait Óbuda kataszteri térképén rögzítették, ami azután a módszeres feltárások kiindulópontja lett.

Rómer általános európai és hazai összefüggésekben gondolkodó és cselekvő tudós volt. Nagy tanítómester, aki maga is tudta, hogy „ilyenféle mesterségre az embernek születnie kell... mert csak annak, aki valamiért lángol, könnyű mást is egy kissé felmelegíteni”. Miután ez a láng 1889. március 18-án örökre kialudt, földi maradványait a nagyváradi temetőben helyezték végső nyugalomra. Szellemi hagyatéka máig is kimeríthetetlenül lappang könyvtárainkban, mert régi könyvei és a százévesnél ré-

Egy oldal Rómer 13. számú jegyzőkönyvéből megközelítően helyes méretben. A rajz egy Budakeszin talált szobortredéket és építésztrészetet ábrázol

*Római forras volt kir
akadémiai tanár és utas
II Zászlóaljban főhadnagy. itélt.
1849. 8. in várfogságra vatta
Lehoczký János Vágóhadnagy
plebáns, 5. évi várfogságra
Vasba irítvették.*

Rómer Flóris elítélésének kéziratos dokumentuma

tanszékén tanár és a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályának vezetője. Alapító szerkesztője lesz az Archeológiai Közlemények és a máig is megjelenő Archeológiai Értesítő szakfolyóiratoknak. Mindkettőben ő is állandóan publikál. Arra is volt ideje, hogy a régészeti emlékeink

rona Rend Lovagja címet. Rómer Flóris országos elismerését és hírnevét a Benedek-rend megértő elnézéssel tűrte, és a pápa hozzájárulásával 1875-ben feloldotta szerzetesi fogadalmát. Rómer azonban továbbra is megmaradt az egyház kötelékében. 1878-tól kezdve nagyváradi

gebbsé folyóiratokban megjelent cikkei szinte hozzáférhetetlenek. És akkor a kéziratos hagyatékát még nem is említettük. Vajon akad-e valaha olyan kiadó, amely felfedezi e kincseshányában rejlő értékeket? Ebben csak reménykedhetünk.

Pamer Nóra